

گزارش پژوهشی:

بررسی مبانی نظری امنیت غذایی

اندیشکده اقتصاد مقاومتی

گروه کشاورزی

بهمن ماه ۱۳۹۸

رهبر معظم انقلاب: علاج برون رفت از مشکلات کشور «اقتصاد مقاومتی» است.

معرفی اندیشکده اقتصاد مقاومتی

اندیشکده اقتصاد مقاومتی یک کانون تفکر با مأموریت «تصمیم سازی برای حل مسائل اقتصاد کشور در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی» است که در سال ۱۳۹۵ فعالیت رسمی خود را آغاز نمود.

شناسایی شبکه مسائل در هر حوزه موضوعی، طراحی راهکار برای حل مسائل احصاء شده و هم‌اندیشی جهت ارزیابی و تدقیق آن، بررسی تجربیات جهانی، طرح مباحث در فضای نخبگانی و رسانه‌ای و پیگیری راهکارهای ارائه شده از دستگاه‌ها و مسئولین مرتبط به منظور اتخاذ تصمیمات لازم، از جمله فعالیت‌هایی است که در اندیشکده انجام می‌شود.

علاقه‌مندان می‌توانند از طریق سایت Mett.ir با اندیشکده اقتصاد مقاومتی در ارتباط باشند و نظرات، انتقادات و پیشنهادهای خود را در خصوص این گزارش و همچنین سایر فعالیت‌های اندیشکده، مطرح کنند.

بررسی مبانی نظری امنیت غذایی

کشاورزی	گروه موضوعی:
پژوهشی	نوع گزارش:
۱۳۹۸۱۱۶۰۸	شناسه:
۱۳۹۸/۱۱/۱۰	تاریخ انتشار:
مهدی سروی	تهیه و تدوین:
محمد امینی رعیا	مدیر مطالعه

خلاصه مدیریتی

در دهه پایانی قرن بیستم و آغاز قرن ۲۱، امنیت غذا و تغذیه به عنوان یکی از محورهای اصلی توسعه ملی و به عنوان یکی از راهکارهای مهم در برخورد با سوء تغذیه و گرسنگی در جهان مطرح شد و دولت‌ها موظف به تأمین امنیت غذایی برای تمام مردم جامعه شدند و این موضوع به عنوان یکی از اهداف اصلی در برنامه توسعه اقتصادی - اجتماعی درآمد.

برای امنیت غذایی تعاریف متعددی وجود دارد که بررسی تاریخی تعاریف ارائه شده از این موضوع نشان دهنده سیر تکاملی تعاریف آن در طول زمان است. به صورت کلی مفهوم امنیت غذایی طی ۴ مرحله تغییرات چشم‌گیری داشت.

طبق آخرین تعریف فائو، امنیت غذایی هنگامی وجود دارد که همه مردم در تمامی ایام به غذاهای کافی، سالم و مغذی دسترسی فیزیکی و اقتصادی داشته باشند و غذای در دسترس نیازهای یک رژیم تغذیه‌ای سازگار با ترجیحات آنان را برای یک زندگی فعال سالم فراهم سازد.

عوامل موثر بر امنیت غذایی را می‌توان در یک طبقه‌بندی کلی به دو بخش؛ (۱) عوامل مرتبط با تولید (عرضه)، مصرف (تقاضا) و تجارت غذا و (۲) عواملی که به صورت غیرمستقیم و از طریق تاثیرگذاری بر عوامل اصلی، امنیت غذایی را تحت تاثیر قرار می‌دهد مانند جنگ، انقلاب، خشکسالی، طوفان و سیل و یا عوامل فرهنگی نظیر الگوی مصرف جامعه، تقسیم کرد.

به همین منظور معمولاً دولت‌ها بر اساس نیازهای غذایی مطلوب جوامع خود باید اقدام به برنامه‌ریزی و مدیریت عوامل موثر بر امنیت غذایی کنند. در ایران نیز وزارت بهداشت با معرفی سبد غذایی مطلوب اقدام به معرفی میزان مصرف اقلام اساسی به طور متوسط برای هر فرد کرده است.

طبق اعلام وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی فرد مصرف‌کننده این سبد غذایی در هر روز از سلامت کافی برای فعالیت‌های روزانه برخوردار خواهد بود. به همین منظور نیاز است تا دولت‌ها در ایران نسبت به تأمین این اقلام اساسی از طریق تولید داخلی و یا واردات اهتمام ویژه‌ای داشته باشند. البته اجرای سیاست‌های مناسب برای دسترسی اقتصادی مردم به غذای اساسی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و باید در برنامه‌ریزی‌ها به این مسئله هم توجه شود.

فهرست مطالب

فصل ۱. تعریف امنیت غذایی و جایگاه آن در امنیت ملی	۵
۱-۱- مقدمه	۵
۱-۲- تعاریف	۵
۱-۲-۱- غذا	۵
۱-۲-۲- تغذیه	۵
۱-۲-۳- امنیت غذایی	۶
۱-۳- جایگاه امنیت غذایی در امنیت ملی	۸
۱-۴- مدل مفهومی تغذیه و امنیت غذایی	۸
۱-۵- نتیجه‌گیری	۹
فصل ۲. نیاز غذایی انسان بر اساس الگوی مصرف متعارف	۱۱
۱-۲- مقدمه	۱۱
۲-۲- الگوی غذای مطلوب	۱۲
۲-۳- برآورد متوسط نیاز جمعیت ایرانی به انرژی و ریزمغذی های کلیدی	۱۴
۲-۳-۱- سرانه انرژی، پروتئین و مواد مغذی کلیدی مورد نیاز جمعیت به تفکیک سن و جنس	۱۴
۲-۳-۲- برآورد الگوی مصرف غذایی	۱۸
فصل ۳. عوامل اثرگذار بر تامین امنیت غذایی کشور با توجه به نیاز غذایی	۲۱
۱-۳- بررسی برخی از عوامل موثر بر امنیت غذایی	۲۱
۱-۳-۱- خودکفایی غذایی	۲۱
۱-۳-۲- واردات مواد غذایی	۲۱
۱-۳-۳- کمک‌های غذایی	۲۲
۲-۳- شاخص های سنجش امنیت غذایی	۲۲
۳-۳- شاخص های اصلی وضعیت تغذیه و امنیت غذایی کشور	۲۳
۳-۳-۱- تامین غذای کافی	۲۳
۳-۳-۲- توان اقتصادی برای تامین غذا یا در دسترس بودن	۲۳
۳-۳-۳- تامین سلامت یا بهره مندی بدن از غذاهای خورده شده	۲۴
۴-۳- زنجیره تامین غذا	۲۴
فصل ۴. سهم تولید داخلی و واردات اقلام اساسی در تامین نیازهای اساسی	۲۷
۱-۴- ترازنامه غذایی	۲۷
۲-۴- ارزیابی مواد مغذی موجود در سطح کلان به کمک ترازنامه غذایی	۲۷
۲-۴-۱- وضعیت عرضه انرژی از منابع داخلی و وارداتی	۲۷
۳-۴- مقایسه تراز غذایی با سبد غذایی مطلوب در سال ۱۳۹۱	۲۸
۴-۴- نتیجه گیری	۲۹
منابع	۳۱

فهرست جداول

- جدول ۱. متوسط انرژی مورد نیاز روزانه (کیلوکالری/ نفر/ روز) جمعیت کشور در کل و به تفکیک گروه‌های سنی و جنس ۱۵
- جدول ۲. متوسط پروتئین مورد نیاز روزانه (گرم/ نفر/ روز) جمعیت کشور در کل و به تفکیک گروه‌های سنی و جنسی ۱۶
- جدول ۳. متوسط کلسیم مورد نیاز روزانه (میلی گرم/ نفر/ روز) جمعیت کشور در کل و به تفکیک گروه‌های سنی و جنسی ۱۶
- جدول ۴. متوسط آهن مورد نیاز روزانه (میلی گرم/ نفر/ روز) جمعیت کشور در کل و به تفکیک گروه‌های سنی و جنسی ۱۷
- جدول ۵. متوسط ویتامین A مورد نیاز روزانه (میکروگرم/ نفر/ روز) جمعیت کشور در کل و به تفکیک گروه‌های سنی و جنسی ۱۷
- جدول ۶. متوسط ریبولوین مورد نیاز روزانه (میلی گرم/ نفر/ روز) جمعیت کشور در کل و به تفکیک گروه‌های سنی و جنسی ۱۸
- جدول ۷. میانگین مواد غذایی مصرفی سرانه گرم در روز، ۸۹-۱۳۷۹ و مقادیر توصیه شده در سبد غذایی مطلوب سال ۱۳۸۳ ..... ۱۸
- جدول ۸. سبد غذایی مطلوب سرانه پیشنهادی شامل انرژی و مواد غذایی حاصل از آن در ایران، سال ۱۳۹۱ ..... ۱۹
- جدول ۹. بررسی ذینفان زنجیره تامین غذا در ایران ۲۵
- جدول ۱۰. انرژی حاصل از تولید محصولات زراعی و حیوانی بر مبنای سبد غذایی مطلوب کف و سقف ترازنامه غذایی در سال ۱۳۹۱ (واحد: کیلوگرم) ۲۸
- جدول ۱۱. سهم محصولات غذایی اصلی کشاورزی در تامین انرژی بر مبنای سبد غذایی مطلوب کف، سقف و ترازنامه غذای ۱۳۹۱ ..... ۲۸

فهرست نمودار

- نمودار ۱. مدل مفهومی تغذیه ۹
- نمودار ۲. زنجیره تامین غذا ۲۴